

SOSYAL TRANSFER İSTİSMARI

Kamu Tercihi Perspektifinden Transfer Devleti'nin Sosyal Yardım Dağıtma ve Transfer Toplumu'nun Sosyal Yardım Kollama Faaliyetleri*

Coşkun Can AKTAN¹

Prof. Dr.

Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

E-mail: ccan.aktan@deu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-4294-2314

İ.GİRİŞ

“Eğer tehlikeli dinamikleri görmez ve izlemezsek refah devleti kendini yok etme riski ile karşı karşıyadır. Bu risk bugün bazı ülkelerde bir realitedir.” (1995:9)

Assar Lindbeck

Devlet zorbalıkla ya da şefkatle değil adaletle yönetilir. Eğer ceberrut devlet halkı özgürlüklerinden mahrum bırakarak baskı ve zulüm ile yönetiyorsa o devlette “otokrasi” hüküm sürüyor demektir. Eğer bir devlette siyasetçiler yeniden seçilebilmek için yoksulluk edebiyatı üzerinden sırf oy kazanmak için bol keseden herkese sosyal transferler dağıtıyorsa o devlette “popülizm” ve “paternalizm” hüküm sürüyor demektir. İyi bir devlette adalet demek bireylerin can ve mal güvenliğini güvence altına alacak bir düzeni tesis etmek demektir. Devlet bu minimal ve olması gereken görevin ötesinde iyiniyetli de olsa “adalet dağıtmaya” kalkıştığında orada adalet dengesi ve terazisi bozulmaya başlar. İlkinde “kural adaleti” geçerlidir; herkes için eşit ve adil kurallar mevcuttur. İkincisinde ise

* Bu çalışmada bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ **Sorumlu Yazar:** ccan.aktan@deu.edu.tr

Atıf (APA): Aktan, C. C., (2025), Sosyal Transfer İstismarı (Kamu Tercihi Perspektifinden Transfer Devleti'nin Sosyal Yardım Dağıtma ve Transfer Toplumu'nun Sosyal Yardım Kollama Faaliyetleri), Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 17 (2): 314-327.

devletin gelirin yeniden dağılımı ve servet transferi üzerine yaptığı uygulamalar vardır ki bunlar “*niyet iyi, sonuç kötü*” diyebileceğimiz sorunlar ortaya çıkarır.

Muhtaçların yardımına koşan, onların karnını doyuran, beslenmesini, sağlığını, barınmasını düşünen, yol ve okul masraflarını karşılayan, erkekliğe geçişi simgeleyen sünnet ritüellerini finanse eden, evlenme yaşına gelmiş olanların çeyiz masraflarını karşılayan bir müşfik ve duygusal paternalizmin sosyal yardım programları zamanla beklenmeyen ve öngörülmeven sonuçlara yol açarak patolojik paternalizme dönüşebilir.

Eğer bir millet şefkat, merhamet, acıma, sadaka ve alturizm zihniyeti ile yönetilirse orada biat, itaat ve esaret hâkim olur ve özgürlükler ortadan kalkar. Yoksulluk yardımları uzun dönemde yoksulluk kısır döngüsünü ortadan kaldırmayacağı gibi yoksulluk sorununun çok daha büyümesine neden olur. Daha da kötüsü transfer devletinde israf ve savurganlıklar, hırsızlık ve yolsuzluklar yaygınlaşır. Merkezi yönetim ve yerel düzeyde belediyeler partizanlık, kayırmacılık ve kollamacılık yaparak sosyal yardım dağıtma yarışına girerler. Gerçekte ihtiyaç sahibi olmayan kimseler sosyal yardımlardan yararlanmaya başlar. Öte yandan seçim dönemlerinde sırf oy maksimizasyonuna yönelik olarak içi boş göstermelik sosyal yardımlar ilan edilerek seçmen kandırılmaya ve aldatılmaya çalışılır.

İyilikseverliğin ya da hayırseverliğin insani açıdan eleştirilecek bir yanı olmayabilir; fakat kontrolsüz sosyal transferlerin hem bu yardımlardan yararlanan bireylere hem de topluma önemli maliyetleri olur. Bugüne değin paternalizm ve alturizm üzerine kaleme aldığım yazılarımın tamamında baba devletin iyilikseverlik, hayırseverlik, yardımseverlik vb. adı altında yaptığı uygulamaların ve gelirin yeniden dağıtımına yönelik yaptığı sosyal transferlerin keyfi olmasının ve “optimal” sınırını aşmasının ortaya çıkaracağı olumsuz sonuçlara dikkat çektim.² Yazılarımda hesapsız, kitapsız, kontrolsüz ve sınırsız sosyal yardımların sosyal maliyetlerinin gözardı edilmemesi gerektiğinin önemine değindim.

Okuyucular genel kabulleri, önyargıları, sahip oldukları dünya görüşleri ve ideolojik bağımlılıkları dolayısıyla bu yazıda kaleme alan görüşlerime itiraz edebilirler. Ben yine de bu yazının ilk cümlesini biraz genişleterek tekrarlamak isterim: Devlet zorbalıkla ya da şefkatle değil; adaletle, hakkaniyetle, liyakatla yönetilir. Devlet bir iyiliksever despotun iradi, ihtiyari, takdiri ve kaçınılmaz olarak

² Bkz. Aktan, 2020; Aktan, 2021a; 2021b; Aktan ve Bahçe, 2015; Aktan ve Yay, 2021.

keyfî kararları ile değil; önceden belirlenmiş, ilan edilmiş, kimseye ayrıcalık sağlamayan, ayrımcılık yapmayan genel kurallar ile yönetilir. Devletin ilk ve temel görevi vatandaşların can ve mal güvenliğini sağlayacak bir “adalet” tesis etmek olmalıdır. İnsanların mal ve mülkünü, gelir ve servetini “cebir” yoluyla yeniden dağıtmak “adalet”in gerçek manasına terstir.

II.ZAMANIN RUHU (ZEİTGEİST): ÇALIŞMADAN, ÜRETMEDEN RAHAT YAŞAMAK!

“Sıradan insanların zihinsel ve duygusal hayatları aşağılık bir şeydir. Tıpkı fikirlerini bir tür gezici düşünce kütüphanesinden-ruhsuz bir çağın Zeitgeist’i (zamanın ruhu) ödünç alarak kirletip bir hafta sonra iade ettikleri gibi, duygularını da veresiye alıp faturası geldiğinde kaytarmaya çalışırlar.” (2018:150)

Oscar Wilde

Kimse aşağıdaki sözlerimle zamanın ruhunu yani “zeitgeist”i dürüstlikle kaleme aldığım için bana kızmasın! Yaşadığım Vasatistan’da gördüğüm ve tanık olduğum zamane insanlarına dair tespitlerim bunlar... Zamane uşakları...

İş çok ama işçi yok! Kimse eskisi gibi zora gelmek istemiyor. Tarlada, bağda, bahçede çalışmak yok! Öküz koşmak yok! Tezgelelerle ahırda hayvanların altından çıkan mayısları toplamak, kurutmak yok! İnek sağma yok! Ot biçmek yok! Herkes rahat bir iş istiyor. Gençler köylerini terk ediyor. Her genç mezun olduğunda iş bulamayacağını bilse de bilmesede uyduruk fakültenin uyduruk bir bölümünde dört yılını heba ediyor. Kısa yoldan bir meslek öğrenmek, meslek sahibi olmak yerine boşuna boşuna dört yıllık bir diploma almak için emek, zaman ve para harcıyor. Gençler zamanın ruhuna uygun olarak, televizyonda ve sosyal medyada gördükleri gibi rahat yaşamak istiyorlar, ailelerin evlatları üzerindeki sözleri eskisi gibi güçlü değil...

Evladını el bebek gül bebek yetiştiren, evladına makul bir harçlık yerine emekli aylığının dört beş katı değerinde bir cep telefonu satın alan, emek ve zahmeti öğretmeyen, işi olmayan ve henüz para kazanmayan evladının altına araba çeken, çocuklarına 1+0 ya da 1+1 ev alıp konfor sunan anne ve babaların yanlışları ancak uzun dönemde anlaşılabilir. Zamanın ruhunda üniversiteyi bitirip bir iş aramayan, işi beğenmeyen, zora gelmeyen, patronun ufacık azarına bile tahammül etmeyen bir gençlik ile karşı karşıyayız.

Evladının nişan, nikah, düğün masraflarını karşılayan ve şatafatlı kutlamalar yapan ebeveynlerin harcadıkları para nihayetinde kendi paralarıdır ve tercih kendi tercihleridir. Bu açıdan özel harcamalara israf deyip buna karşı çıkmanın da bir mantığı yoktur denilebilir. Ancak evdeki paternalizm ile devlet paternalizmi aynı şey değildir. Evdeki paternalizmde ebeveynlerin himayeciliği, israf ve savurganlığının maliyetleri kendilerinin üzerinde kalır. Devlet paternalizminde ise sosyal transferlerin sosyal maliyetleri söz konusudur.

“Transfer toplumu” adı verilen bir toplumda yaşıyoruz. İşçisinden memuruna, esnafından çiftçisine, öğrencisinden mezun olup iş bulamayanına kadar her meslek ve her kesimden insanlar devletten kendisine yönelik destekler ve yardımlar talep ediyor. Zamanın ruhunda sadece gençlik değil, herkes kısa yollardan, zahmet etmeden, mümkünse başkasının sırtından, bedava yollardan, avantajlarla ve rantlarla geçinmek istiyor.

Oysa şefkat ve merhamet duygularına dayalı onlarca sosyal yardım programlarıyla bir toplum ilerleyemez, gelişemez, refaha ulaşamaz ve dahası mutlu olamaz. Çalışmadan, emek vermeden, zahmet çekmeden, meşakkatine katlanmadan, alın teri dökmeden başkalarından sağlanan yardımlar ve transferlerle sürdürülen bir yaşam konfor, rahatlık, refah sunsa da mutluluk, gurur ve onurlu bir yaşam sunamaz.

Ailede ebeveynlerin çocuklarına aktardıkları transferler gibi paternal devletin vatandaşlarını korumak ve gözetmek maksadıyla iyiniyetle yaptığı iyiliklerin uzun dönemde sağlayacağı yararlar sınırlıdır. Emeksiz ve zahmetsiz yapılan karşılıksız transferler “sosyal yardım bağımlılığı” yaratarak bedavacılık (beleşçilik), avantacılık, tembellik, miskinlik gibi sorunlara yol açmış olur. Bunun bir ileri aşaması ise sosyal yardım hırsızlığı (rant kollama) olarak ortaya çıkar.

Hükûmetlerin gelirin ve servetin yeniden dağılımına yönelik aşırı ve kontrolsüz transfer harcamaları aslında temel görevi insanların mal ve can güvenliklerini korumaktan ibaret olan bir sınırlı devleti Transfer Devleti’ne dönüştürür. Merkezi devletin ve yerel yönetimlerin ard arda sosyal transferler sunması neticesinde de bir *Rant Kollayan Toplum* ya da *Transfer Toplumu* ortaya çıkar ve kurumsallaşır.

III.ROBİN HOODİZM: ZENGİNDEN AL (ÇAL), YOKSULA VER!

“Hayvanların bazıları ‘Efendi’ diye andıkları Mr. Jones'a karşı bağlılık görevinden bahsediyorlar ya da ‘Mr. Jones bizi besliyor. O giderse açlıktan ölüyoruz,’ gibi basit yorumlar yapıyorlardı.” (2021:12)

George Orwell

Bilindiği üzere Robin Hood İngiliz halk hikâyelerinde yer alan ve zenginlerin mallarını çalıp yoksullara dağıtan bir iyiliksever sosyal haydut karakteridir. Teorik ve felsefi anlamda “*dağıtıcı adalet*” (distributive justice) ve “*sosyal adalet*” (social justice) kavramlarına her ne kadar çok ciddi ve haklı eleştiriler yöneltilmiş olsa da içinde yaşadığımız dünyada piyasa başarısızlıklarından kaynaklanan adaletsizliklerin çok ciddi boyutlara ulaştığı da kabul edilmesi gerek bir gerçektir. İşte bu gerçeklikten hareket edilerek zengin ve yoksul arasındaki uçurumu ortadan kaldırmak ve *Robin Hood Etkisi* yaratmak amacıyla devletin gelirin yeniden dağıtımına yönelik politikalar uygulaması önerilmektedir.

Robin Hood Etkisi (Robin Hood Effect) ekonomik olarak dezavantajlı olanların ekonomik olarak avantajlı olanların pahasına kazanç sağladığı ekonomik kaynakların yeniden dağıtılmasını ifade eder. Örneğin, zenginlerden daha fazla vergi toplayan, yoksullardan ise daha az veya hiç vergi almayan ve daha sonra toplanan Robin Hood vergi gelirlerini yoksullara hizmet sağlamak için kullanan bir hükûmetin Robin Hood etkisi yaratacağı savunulmaktadır.³

Robin Hood etkisini doğru anlayabilmek için iktisatçılar *Robin Hood Endeksi* adı verilen bir eşitsizlik ölçüsü geliştirilmiştir. Lorenz Eğrisi ve Gini katsayısı ile yakından bağlantılı olan Robin Hood endeksi toplumda eşitliği ve adaleti sağlamak için zenginlerden yoksullara aktarılması gereken paranın oranıdır. Robin Hood Endeksi toplumun mükemmel bir eşitlik içinde yaşaması için yeniden dağıtılması gereken toplum gelirinin oranına eşittir.⁴ Robin Hood endeksi (yani, herkesin eşit derecede iyi durumda olmasını sağlamak için zenginlerden yoksullara aktarılması gereken gelir payı) hesaplamaları ışığında tespit edilen gelir eşitsizliğinin telafi ve düzeltilmesinde kullanılacak en etkili aracın “*Robin Hood Vergileri*” olduğu savunulmaktadır.

³ Bkz. Grossman,1995; Marx et.al. 2013.

⁴ Robin Hood Endeksi, Pietra endeksi, Schutz endeksi ya da Hoover endeksi olarak da adlandırılmaktadır. Bkz. Allen, 2022. (Orijinal kaynaklar için bkz. Pietra, 2014; Hoover, 1936; Schutz, 1951.

Robin Hoodizm denen müşfik paternalizm bir önceki bölümde ifade ettiğimiz üzere devletin gelirin yeniden dağıtımına yönelik kullandığı mali araçlardan çıkar elde etmek isteyen Rant Kollayan Transfer Toplumu’nun doğmasına ve büyümesine neden olur.

IV.SOSYAL ADALET ve SOSYAL HAKLARIN İSTİSMARI

“...hiçbir şey bireysel özgürlüğün hukuki güvencelerini sosyal adalet serabının peşinden koşmak kadar yok etmemiştir.” (1973:13)

... nothing has done so much to destroy the juridical safeguards of individual freedom as the striving after this mirage of social justice.

Friedrich August Hayek

Sosyal devletin genişlemesinin ana nedeni hak ve özgürlük kavramının istismarı ile başlar. Hak ve özgürlükler konusunda en başta “*doğal özgürlükler*” ya da “*doğal haklar*”dan söz etmemiz gerekir. Doğal özgürlükler, insan olmak sıfatıyla tüm insanların cinsiyet, ırk, din, dil farkı gözetmeksizin sahip oldukları özgürlüklerdir. İnsanın kendi fiziki varlığına sahip olma özgürlüğü (self-ownership), insanın kendi emeği ile meydana getirdiği mallara (ürünlere) sahip olma özgürlüğü, dışarıdan baskı ve zorlama olmaksızın yaşama özgürlüğü vb. insanların doğal hak ve özgürlükleridir. Doğal haklar (özgürlükler) esasen koruyucu (protective) haklarıdır. Doğal haklar, literatürde aynı zamanda “*negatif hak ve özgürlükler*” olarak da adlandırılmaktadır. Negatif özgürlük, dışarıdan bir müdahale olmaksızın bireyin serbestçe hareket edebilmesi anlamına gelmektedir. Negatif özgürlük için devletin bireye “*bir şey sağlaması*” söz konusu değildir. Buna karşın “*pozitif özgürlük*”, devletin müdahalesi ve diğer bireylerin özgürlüklerinin sınırlandırılması ile elde edilen özgürlüklerdir. Konut hakkı, eğitim hakkı, yiyecek hakkı, vs. hakların elde edilmesi devletin sağlayacağı türden haklardır. Pozitif özgürlüklerin sağlanabilmesi için bazı bireylerin çaba ve çalışmalar sonucu elde ettikleri iktisadi değerlerin bir kısmını başkalarına vermeleri istenir. Dolayısıyla, pozitif özgürlükler, bazı bireylerin ihtiyaçlarını karşılama amacına yönelik olarak, diğer bir kısım bireylerin maddi özgürlüklerinin sınırlandırılması sonucunu doğurur. Pozitif özgürlükler bu bakımdan “*müdahaleci haklar*” (intrusive rights) olarak da adlandırılmaktadır. Pozitif hak ve özgürlükler sosyal devlet anlayışının talebi olduğundan bu haklara kısaca “*sosyal haklar*” (social rights) da denir (Aktan, 2017:10vd). Literatürde “*pozitif statü hakları*” adı da verilen sosyal haklar, devlete sosyal alanda birtakım

ödevler ve sorumluluklar yükler. Sosyal devletin nihai amacının da sosyal hakları korumak ve genişletmek ve böylece sosyal adaleti tesis etmek olduğu söylenir.

Büyük düşünür Friedrich August Hayek sosyal devlet anlayışını savunanların sıklıkla dile getirdiği “sosyal adalet” kavramının “büyük toplum” (great society) olarak tanımladığı “özgür toplum”u deforme eden bir uygulama olduğunu savunarak sosyal transfer uygulamalarına eleştiriler yöneltmiştir. Hayek’in felsefesinde “sosyal adalet, insanlara eşitsiz davranılması sonucunu doğurur” (social justice demands treating people unequally) anlayışı geçerlidir. Hayek’e göre ancak herkesin kanun önünde eşit olduğu ve herkes için geçerli kuralların mevcut olduğu bir düzende adaletten söz edilebilir. Yoksa belirli kişilere ve kesimlere ayrıcalıklar sunan ve ayrımcılık yapan uygulamalar iy iniyetli de olsa toplumda adaletin tesis edilmesine katkı ve yarar sunmaz. Hayek hem “sosyal adalet” hem de “dağıtım adaleti” kavramlarının anlamsız kavramlar olduğunu ileri sürmüştür. Hayek şöyle demektedir (1973:12):

“Zenginlik, eğitim, gelenek, din, dil veya ırk farklılıkları bugün, sözde bir sosyal adalet veya kamusal zorunluluk ilkesi bahanesiyle farklı muameleye neden olabilir. Bu tür ayrımcılık meşru olarak tanındığında, liberal gelenek içerisinde değer taşıyan bireysel özgürlüklerin tüm güvenceleri ortadan kalkar.”

V.TRANSFER TOPLUMUNUN SONUÇLARI: SOSYAL TRANSFERLERİN SOSYAL MALİYETİ

Washington, Seattle, Stanford ve Oxford gibi seçkin üniversitelerde görev yapmış olan Profesör Robert Higgs’in sosyal transferlere yönelik sade, mantıklı ve ikna edici açıklamalarını dikkatle okumak gerekir. (Higgs, 1994). Kamu Tercihi (Public Choice) ve Avusturya iktisat okulu perspektifinden analiz ve değerlendirmeler yapan Higgs’e göre transfer ödemeleri, bu ödemelerden yararlanan kişilerin daha fazla çalışarak ek gelir elde etme şevk ve arzularını olumsuz yönde etkileyerek bu kişileri devlet yardımlarına bağımlı bir hale getirir. Bağımlılık ise, kişilerin gelecekte elde edecekleri gelirlerin artmasını sağlayacak çabalarını ve yatırımları (özellikle beşeri sermayeye yönelik olan) azaltmalarına yol açarak iktisadi büyümeyi engeller. Yeniden dağıtıcı politikalar ile belirli sosyal tabakaların diğerlerine göre daha fazla transfer elde etmeleri halinde toplumsal barış olumsuz yönde etkilenebilir. Baskı ve çıkar grupları daha fazla yardım için rant kollama faaliyetlerine girişebilirler. Siyasi partiler seçim ekonomisi uygulamalarını

yaygınlaştırırlar. Özetle bu ve buna benzer çok sayıda olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilir.

Higgs'e göre transfer ödemeleri, sosyal dayanışma kurumlarını (dini örgütlenmeler, sendikalar, klüpler ve diğer gönüllü kuruluşlar) zayıflatır ve bu kurumlardan bazıları bir müddet sonra ortadan kalkabilir. Devlet, toplumun her kesimini kapsayan ve kişilere nakit yardım yapılmasını garanti eden bazı politikalar (örneğin negatif gelir vergisi) meydana gelen boşluğu dolduramaz ve sosyal dayanışma ve doku tahrip olur.

Robert Higgs'e göre yeniden dağıtıcı politikalar kamu kesiminin milli ekonomideki nispi payını büyütür, bürokrasinin devlet mekanizmaları ve idaresindeki etkinliği ve gücünü artırır ve neticede halkın yönetime katılımı, özgürlükler ve demokrasi yara alır.

Robert Higgs *“Gelirin Yeniden Dağıtımının İhmal Edilen On Dokuz Sonucu”* başlığını taşıyan bir makalesinde yoksullara yapılan transferlerin toplumu daha da yoksullaştırdığını belirtmektedir. Higgs'in görüşlerini kısaca özetlemekte yarar görüyoruz (Higgs, 1994:652-57):

1. Gelirin yeniden dağıtımı amacıyla konan vergiler, vergi mükelleflerinin yeni yatırım faaliyetlerine girişmelerini engeller. Ekonomide yatırımların azalması ise işsizliği ve yoksulluğu artırır.
2. Transfer ödemeleri insanların çalışma yerine aylaklığı tercih etmelerine neden olabilir. Bireyler, çalışmadan bir gelir elde ettiklerini gördüklerinde üretim faaliyetinde bulunarak bir gelir elde etmeye daha az çaba sarfederler. Böylece toplum olabileceğinden daha yoksul hale gelir.
3. Transfer ödemelerinden yararlanan bireyler kendilerine daha az güvenmeye ve devlet yardımlarına daha çok bağımlı olmaya eğilimlidirler. Transfer ödemeleri yaygınlaştıkça, insanlar kendi başlarına bir işin altından nasıl kalkacaklarını unuturlar.
4. Transfer ödemelerinden yararlanan bireyler çocukları, akrabaları ve yakın çevreleri için kötü bir örnek oluşturur. Bir insanın mal ve hizmet üretimine katılmaksızın gelir elde ettiğini gören diğer bireyler aynı yolu tercih edebilirler. Daha rahat bir yaşam için bu tür transferlere bel bağlandığı an, devlet yardımlarına bağımlı bir kültür hâkim konuma gelmiş olur.

5. Bazı transfer ödemelerinin diğerlerinden daha cömert olması sebebiyle daha az transfer elde eden kesimler kendilerine aktarılan sosyal yardımların adaletsiz olduğundan şikayet etmeye başlarlar. Transferlerden tatmin olmamış grupların temsilcileri transfer edilecek para miktarlarının belirlenmesini pazarlık konusu yaparlar ve gerekirse diğerlerinin pahasına belli transferlerin artırılması için lobicilik ve “transfer kollama” gayreti içerisine girerler. Transfer ödemelerinin toplumdaki kesimler arasında farklı olması çatışmalar yaratır ya da varolan çatışmaları daha da tehlikeli bir hale getirir.

6. Aynen transfer ödemelerinden yararlananlar gibi bu transfer yardımlarını sağlayan vergi mükellefleri de gruplar arası çatışmaların içinde yer alırlar. Kendilerini adil olmayan bir yükün altında kalmış hisseden vergi mükellefleri vergi ve transfer sistemiyle sömürülmeleri karşısında artan bir rahatsızlık hissetmeye başlarlar. Böylece vergilerden kaçmak veya vergi yükünden kurtulmak için daha çok uğraş içerisine girerler.

7. Toplumsal kesimler, birbirlerine “ezenler” ya da “ezilenler” olarak yaklaşabilir ya da bu şekilde algılayabilirler. Bazı toplum kesimleri gerçekten de “beleşçi” olarak algıladığı kesimlere karşı nefret besleyebilirler. Bir mağazada bazıları kasada yiyecek kuponlarını kullanırken, aldıkları malları peşin ödemek için kuyrukta bekleyenler arasındaki gözle görülür düşmanlık sezilebilir.

8. Bireyler hükûmetten doğrudan sosyal yardım almaya başlayınca toplumda daha güçsüz ya da bakıma muhtaç kimselere yardım eli uzatan kiliseler, camiler, sendikalar ve diğer gönüllü kuruluşlar bu görevlerinden kısmen kaçınabilirler. Birbiriyle rekabet eden kâr amacı gütmeyen özel kuruluşlar devlet yardımlarının kurumsallaşması ile birlikte etkinliklerini kaybetme en sonunda da yok olma eğilimi içine girerler. Bu kurumlar ortadan kalktıklarında, yardıma ihtiyacı olan insanların devletten başka sığınacak kimseleri kalmaz, bu da birçok sorun doğurur.

9. Kamu kurum ve kuruluşları toplumdaki muhtemel her problemi çözmeye hazır durumda olduklarında, kâr amacı gütmeyen gönüllü kuruluşlar bu faaliyetleri yerine getirmek için örgütlenmeye daha az eğilimli olurlar. Devlet transferleri özel transferleri dışlayıcı bir etki ortaya çıkarır.

10. Toplum, hayır ve yardım kuruluşlarının faaliyetlerinden ne kadar uzaklaşırsa vatandaşlar etkin olmasa bile devlet hizmetlerini daha fazla kabul etmek durumunda kalır. Herhangi birisi ne zaman devletin daha önceden tamamı ile gönüllü sektör (kâr amacı gütmeyen özel sektör) tarafından yerine getirilen fonksiyonları üstlenmesini önerse bazıları devletin bu ödevi yerine getirmek için gerekli yeteneklere haiz olup olmadığını dile getirerek itiraz etmeye başlarlar.

11. Devlet faaliyetlerinin genişlemesi neticesinde insanlar yeni hükûmet programları teklif edildiğinde politik muhalefeti o kadar çabuk dile getirmezler. Daha az muhalefetle karşılaşınca, yeni programları destekleyenlerin politik anlamda başarıya ulaşması kuvvetle muhtemeldir.

12. Vergi mükelleflerinden toplanan paralarla yapılan transfer ödemelerinin önemli bir kısmı bürokrasi adı verilen organizasyon tarafından israf ve savurganlıklara yönlendirilir. Dolayısıyla vergi mükellefleri tarafından yapılan ödemeler ile yeniden dağıtım için yapılacak harcamalar birbirlerine hiçbir zaman eşit olamayacaktır. Transfer sisteminin devasa maliyetlerinin sebebi olan, aracı konumundaki bürokratik kurumlar büyük miktarlardaki emek ve sermaye kaynaklarını tüketirler. Özetle, toplumsal açıdan, bürokratik kurumlar tarafından kullanılan emek ve sermayenin etkin kullanılmayacağı unutulmamalıdır. Toplum böylece daha da yoksullaşacaktır.

13. Bir kez bir büro yani devlet ofisi oluşturulduktan sonra, bu ofisin çalışanları, büronun bütçesini savunmak üzere mevzilenmiş ve büronun faaliyetlerini genişletmenin dayanaklarını hazırlamış, birbirine sıkı sıkıya bağlı bir baskı grubu haline gelirler.

14. Transfer ödemelerinin artması neticesinde vergi yükünün ağırlaştığını hisseden vergi mükellefleri, yasal vergi yükümlülüklerini en aza indirmek ya da vergiden kaçmak için çaba harcarlar. Vergi ile ilgili prosedürler arttıkça “işlem maliyetleri” de artar. Vergi mükellefleri, konu ile ilgili bilgisayar yazılımları satın almak zorunda kalırlar, mali danışmanlar, avukatlar ve muhasebeciler tutarlar. Mükellefler vergiler daha ağırlaştıkça vergilere karşı eyleme girişme yolunu seçebilirler. Tüm bunlar dolayısıyla harcanan zaman ve diğer maliyetler dikkate alındığında toplumun giderek daha da yoksullaşacağı söylenebilir.

15. Hiç kimse vergilere direnmeyi denemese veya ağırlaşan vergilere karşı davranışlarını değiştirmese bile, vergi maliyetleri artmış olacaktır. Vergi mükellefleri defter tutmak, formlar doldurmak vs. pek çok işleri yapmak zorunda kalırlar. Bu faaliyetlerin aslında üretime hiçbir katkısı yoktur. Özetle, vergi kanunlarına uymak için kaynakların kullanımı toplumu daha da yoksullaştırır.

16. Vergi mükellefleri nasıl vergiye karşı aktif tepki içerisine girerek vergi yüklerinin azaltılması için lobicilik yaparlarsa, transfer ödemelerinden yararlanan ya da yararlanmayı arzu eden potansiyel kesimler de boş durmazlar. Bu kesimler lobicilik yaparak politik alanı etkilemeye çalışırlar. Organizasyonlar kurarlar, toplantılara katılırlar, halkla ilişkiler uzmanları, danışmanlar vs. istihdam ederler ve kendi hedeflerini destekleyen politikacılar için kampanyalar düzenlerler. Transfer

arayışındaki faaliyetlerde kullanılan tüm emek ve sermaye, toplumsal refah kaybından başka bir şey değildir. İnsanlar kaynakları transfer arayışları için ayırmaya devam ettiği müddetçe toplum yoksul kalacaktır.

17. Transfer ödemelerinden yararlanan kişiler bu transferlerin devamlılığını sağlamak için zaman harcamak zorundadırlar. Örneğin, işsizlik sigortası yardımlarını elde eden kimseler istihdam güvenliği kurumlarını ziyaret etmek ve gerçekten de işsiz olduklarını doğrulamak için uzun kuyruklarda beklemek zorundadır. Bazen “iş aradıklarını” kanıtlamak için, hiç kabul bile edilmeyecekleri işlere başvurmak için oradan oraya gitmek zorundadırlar.

18. Siyasal iktidarın kendisi toplumdaki en tehditkâr çıkar grubudur. İktidarı elinde tutan hükûmet seçimlere doğru transfer harcamalarını artırarak (seçim rüşvetleri) ekonomiyi manipüle etmeye başlar.

19. Daha büyük ve her şeye gücü yeten bir devlet yaratmak vatandaşların özgürlüklerinin yok edileceği anlamına gelir. Transfer toplumunun büyümesiyle, negatif haklardan, “refah hakları” olarak da bilinen, aslında diğer insanların kaynakları üzerinde hak iddiaları olan pozitif haklara doğru bir kayma eğilimi olur. Bir şahsın refah hakkı, diğer insanların refahının azalması anlamına gelir. Bu tür yetkiler arttıkça, negatif haklar bağlamında özgürlükler de zorunlu olarak budanmış olur.

Higgs, makalesinin sonuç bölümünde ise şu görüşlerini ifade etmektedir (Higgs, 1994:257):

“İronik olarak, hükûmetlerin yüzlerce farklı sosyal yardım programı aracılığıyla geliri yeniden dağıtmakla meşgul olduğu tam teşekküllü transfer toplumunda, sonuç olarak neredeyse hiç kimse daha iyi durumda değildir. (...) Transfer toplumunda genel halk sadece daha fakir olmakla kalmaz, aynı zamanda daha az memnun, daha az özerk, daha kin dolu ve daha siyasallaşmış olur. Bireyler gönüllü toplum faaliyetlerine daha az, kavgacı siyasi rant yarışlarına ise daha sık katılırlar. Yeniden dağıtımçı siyasetin zehirli atmosferinde gerçekte toplum nefes alamaz. Sonuç olarak, bazılarının merhametin kurumsallaşması olarak gördüğü şeye rağmen, transfer toplumunun gerçek erdemi ortadan kaldırdığını kabul etmek gerekir.”

“Gelirin hükûmet zoruyla yeniden dağıtılması bir hırsızlık biçimidir. Transfer harcamalarının yapılmasını savunanlar demokratik prosedürlerin ona meşruiyet kazandırdığını iddia ederek onun temel karakterini gizlemeye çalışırlar, ancak bu gerekçelendirme aldatıcıdır. Hırsızlık, ister tek bir hırsız tarafından isterse de birlikte hareket eden 100 milyon hırsız tarafından yapılsın, hırsızlıktır. Ve hırsızlığın kurumsallaşması üzerine iyi bir toplum kurmak imkânsızdır.”

VI.SONUÇ

“Zenginden alıp, yoksula vermek” anlamındaki bir Robin Hoodizm anlayışı dar ve patolojik bir bakış açısidir. Robin Hoodizm sosyal transfer çıkmazını, sosyal transfer paradoksunu ve olası sosyal yardım istismarlarını görmezden gelen ve ihmal eden bir anlayıştır.

Yeniden dağıtım politikalarını kör körüne uygulamak yerine *“optimal sosyal transfer”* konusu üzerinde daha fazla çalışmalar yapmak suretiyle uygun ilkeler ve kurallar üzerinde anlaşarak ve uzlaşarak daha yararlı sonuçlar elde edebiliriz.

Optimal sosyal transfer alanında yapılacak çalışmalar şunu hedeflemelidir: popülist ve paternal devletin beklenmeyen, arzu edilmeyen ve öngörülemeyen sonuçlarını (unintended consequences) dikkatle hesaba katarak *“pareto pesimal”* (pareto pessimal) bir yeniden dağıtım ortaya çıkarmamak... Başka bir ifadeyle, eğer yeniden dağıtım israf ve savurganlıklara yol açmayacak, yüksek işlem maliyetlerine neden olmayacak ve rant kollama faaliyetlerine kapı aralamayacak *“kurallar”* çerçevesinde yapılabilirse o takdirde en azından tarafların her birinin katlandığı maliyetler minimize edilmiş olur. Burada üç tarafın her birinin katlandığı maliyetlerden söz ediyoruz: sosyal yardım ve desteklerden yararlanan vatandaşlar, sosyal yardımları finanse eden vergi mükellefleri ve sosyal yardımların dağıtımını organize eden hükûmet. Buna bir de sosyal yardım ve desteklerin arttırılması için çaba içinde olan çıkar ve baskı gruplarını (mesleki organizasyonlar, dernekler ve vakıflar vs.) dâhil edebiliriz.

Sosyal transferlerin dağıtımını hiçbir şekilde siyasi iktidarların iradi, takdiri, ihtiyari kararlarına terk edilmemeli; toplumsal sözleşme metni olarak anayasa içerisinde yer alan ve herkesi kapsayan bir *“genel sosyal transfer kuralı”*na bağlı kalınarak yapılmalıdır.

Bir kesimin durumun iyileştirmek adına diğer bir kesimin refahından kesintiler ve/ya kısıntılar yapmanın haklılaştırılması ve meşrulaştırılması ancak “*pareto pesimal*” maliyetlerin ortadan kaldırılması halinde kabul edilebilir. Bir yeniden dağıtım sürecinde en azından bir başkasını daha kötü hale getirmeden bir başkasını en azından daha iyi hale getirebilecek bir sonuç üretilebiliyorsa bu *durum* “*Pareto optimal*” olarak kabul edilir. Yok eğer yeniden dağıtım süreci ile kamusal kaynaklar heba edilirse, israf ve savurganlıklar yaygınlaşırsa, rant kollayan bir transfer toplumu yaratılırsa o zaman zenginlerden alınan paralar “hırsızlık” (çalınan para) anlamına gelir.

Yeniden dağıtımın iradi, ihtiyari, takdiri ve kaçınılmaz olarak keyfi kararları ile değil; önceden belirlenmiş, ilan edilmiş, kimseye ayrıcalık sağlamayan, ayrımcılık yapmayan genel kurallarla yönetilmesi gerekir. Yeniden dağıtımın anayasal kuralları oluşturulurken şu ilkelere dikkat edilmelidir:

- Sosyal transferlerden yararlanacak kişi ve grupların gerçek hak sahipleri olması ile ilgili kuralları önceden anayasal çerçevede belirlenmeli, siyasetçilerin iradi ve takdiri popülist ve paternalist kararlarına teslim edilmemelidir.
- Sosyal transferlere kaynak sağlayan vergi mükelleflerinin vergi istismarı ve vergi sömürüsü altında ezilmelerini engelleyecek bir “*vergi anayasası*” (tax constitution) fevkalade önemlidir.
- Sosyal transferler konusunda “*genellik ilkesi*” ve “*ayrımcılık yapılmaması ilkesi*” anayasal kural olarak kabul edilerek siyasetçilerin belirli kişi ve gruplara yönelik sosyal transferler yapmaları mutlaka engellenmelidir.

Kaynakça

Aktan, C.C. 2017. “Özgürlük Felsefesi Üzerine”, içinde: C.C. Aktan, Özgürlük Felsefesi, Ankara: Orion Yayınları.

Aktan, C.C. 2020. İyilikten Doğan Kötülükler (İyilikseverlik Eleştirisi: Parentalizm, Paternalizm ve Patolojik Alturizm Üzerine İncelemeler), Konya: Litera Türk Yayıncılık.

Aktan, C.C. (ed.) 2021a. Paternalizm (Felsefi, Sosyal ve Kültürel Temelleri Siyasi ve İktisadi Boyutları Hukuki ve Ahlaki Sınırları), İzmir: SOBİAD: Hukuk ve İktisat Araştırmaları Merkezi yayını.

Aktan, C. C. 2021b. “Patolojik Paternalizm: Paternal Devlet Ve ‘İyiniyetli’ İyilikseverlik Despotizmi Üzerine”. Hak İş Uluslararası Emek Ve Toplum Dergisi, 10(27), 172-200.

Aktan, C.C. ve A.B. Bahçe. 2015. “Kamu Tercih Ve Oyun Teorisi Perspektiflerinden Alturizmin (Hayırseverliğin/Yardımseverliğin) Eleştirisi”. Hukuk Ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 7(2), 25-56.

Aktan, C. C. & Yay, S. 2021. Paternal Devlet (Kamusal İyilikseverlik ve Eleştirisi), İzmir: SOBİAD Hukuk ve İktisat Araştırmaları Yayınları.

Allen, E. 2022. “Relation Between Two Income Inequality Measures: The Gini coefficient and the Robin Hood Index”, Wseas Transactions On Business And Economics, Vol 19.

Grossman, H.I. 1995. "Robin Hood And The Redistribution Of Property Income", European Journal of Political Economy Volume 11, Issue 3, September 1995, Pages 399-410.

Hayek, F. A. 1973. Economic Freedom And Representative Government. London: Wincott Foundation & The Institute of Economic Affairs.

Higgs, R. 1994. “Nineteen Neglected Consequences of Income Redistribution”, The Freeman. December, ss. 652-657.

Hoover. E.M. 1936. “The Measurement Of Industrial Localization”. Review of Economics and. Statistivs., 18:162–171.

Lindbeck, A. 1995. “Hazardous Welfare-State Dynamics”. The American Economic Review, 85(2).

Marx, I., Salanauskaite, L. and Verbist, G. 2013. The Paradox of Redistribution Revisited: And That It May Rest in Peace?, IZA Discussion Papers, No. 7414, Institute for the Study of Labor (IZA), Bonn.

Orwell, G. 2021. Hayvan Çiftliği, (çev. C. Moralı), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Pietra. G. 2014. On the Relationships Between Variability Indices (Note I). Metron, 72(1):5–16, 2014.

Schutz. R. 1951. “On the Measurement Of Income Inequality”. American. Economic. Review., 41:107–122, 1951.

Wilde, O. 2018. De Profundis, (çev.R. Hakmen), İstanbul: Can Yayınları.